

Vedení včelstev podle K. Čermáka

Metodika pro nízkonástavkové úly

Včelaření s nízkými nástavky je jedna z možností nástavkového včelaření. Ačkoliv se dá včelařit s různě vysokými nástavky nebo v kombinaci nástavků nestejné výšky (např. Dadant-system), nejvíce mi vyhovuje včelaření jen s nízkými nástavky. Všechny rámy jsou stejné, díky malé výšce nástavku se minimalizují operace s jednotlivými rámy. Přitom je možno použít několik variant postupu ošetřování během roku, a přizpůsobit je tak podmínkám a požadavkům daného chovu. Popíšu jednu z nich, kterou používám už více let a která plně vyhovuje mému provozu. Včelařím v úlech Optimal (po 11 rámcích r. m. 42×17 cm, plocha díla 66 dm² na nástavek), ovšem naprosto stejně lze postupovat i v jiných úlech s nízkými nástavky o přibližně stejné velikosti prostoru, resp. podobné plástové ploše.

Základní prostor pro včelstvo jsou tři nízké nástavky. V nich včelstvo zimují a začíná zde jarní rozvoj. Situaci vyjadřuje **pozice A** na schématu. Včely začínají na jaře plodovat nejčastěji v horním nástavku, někdy ve 2. a 3. nástavku naráz. Pokud začnou plodovat v horním nástavku, zakrátko přejdou s plodem i do nástavku pod ním. Většina glycidových zásob je na jaře také ve třetím nástavku, méně jich bývá v nástavku č. 2. První nástavek bývá prázdný. Po přezimování včelstva se provede rychlá kontrola přítomnosti plodu (matky) a odhad množství zásob potravy. Případný nedostatek se napraví.

Během prvních týdnů jarního rozvoje včelstvo zaploduje částečně 2. a 3. nástavek – **situace B**. Pokud nejsou významné přínosy medu, v horním nástavku ubývá zásob. Kalendářně spadá tento stav do měsíců duben, příp. květen, v závislosti na vývoji počasí a vegetace. V r. 2009 tento stav trval jen asi dva týdny vzhledem k rychlému průběhu jara po oteplení začátkem dubna, letos (2010) trvala tato situace téměř dva měsíce v důsledku studeného jara.

Pokud včelstvo rychle sílí a začíná obsedat, resp. už obsedá, první nástavek v sestavě B, provádím největší přeskupení nástavků v průběhu celého roku – viz **situace C**. Předpokladem k jeho

vykonání kromě odpovídající síly včelstva je teplé počasí nejlépe s přínosy nektaru, a tedy probuzenou chutí včel stavět dílo. Na dno přijde dosud horní (3.) nástavek s plodem a zbytky loňských zásob (převážně vzniklých krmením sacharózy koncem léta), na něho položím nový nástavek (č. 4) vybavený mezistěnami, příp. několika vybudovanými panenskými soušemi z minulých let, které zde matka v tuto dobu snadno zaploduje, a jedním stavebním rámkem. Krajiní rámy jsou s hnědým dílem, protože nově postavené dílo by zde matka nezaplodovala, ostatní panenské dílo mezi nimi alespoň částečně ano. To je důležité pro spojitost základního prostoru tří nástavků, protože panenskému dílu se včely později vyhýbají. Pokud zůstanou vystavené panenské plásty blíže ke stěnám nástavku v počtu dva nebo tři, nechám je tam, pokud je střed nástavku postupně zaplodován. Napomáhá tomu i přítomnost stavebního rámu, který včely opatří trubčinou a v tuto dobu ji ochotně zaploduji. Díky tomu včely nestaví trubčí buňky na mezistěnách a trubčí plod uspíší zaplodování i okolních panenských dělničích plástů, tedy zabudování přidaného nástavku do hnízda. Jako třetí od dna umístím nástavek č. 2. Tím se plodové těleso přeruší mezistěnami a to také přispívá k jejich rychlejšímu postavení a zaplodování. Nejvýše přijde nástavek, který byl dosud u dna (č. 1). Protože je prázdný a obsahuje hnědé dílo, dostává se nahoře nad plodem do funkce medníku. Včely sem tedy v případě dobré snůšky poměrně rychle uloží med.

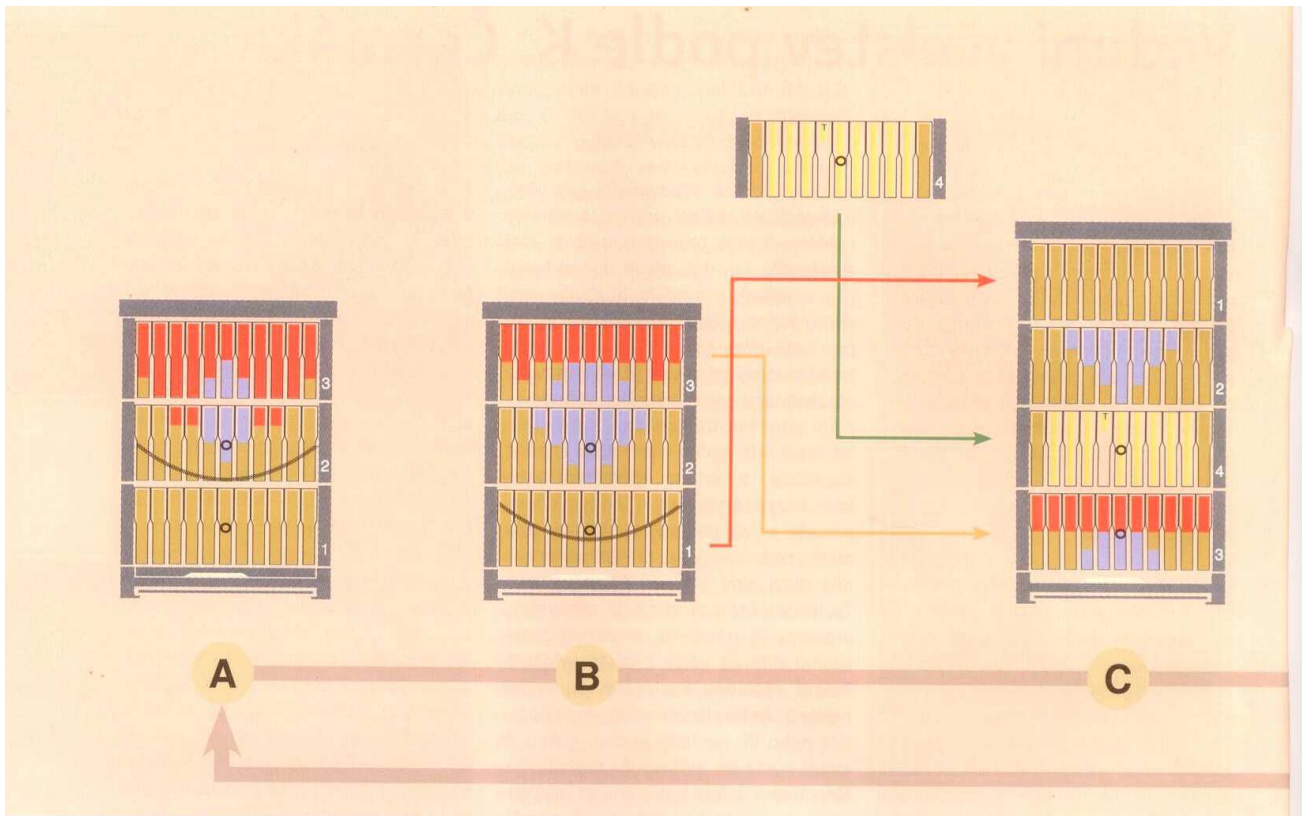
Toto přeskupení nástavků působí protirojově, pokud je provedeno včas, a zároveň aktivuje včely k pracovní aktivitě, jak jsem si mnohokrát všiml. Výhodou také je, že zbytek cukerných zásob z horního nástavku zůstane u dna, a protože jsou zavíčkované, včely je spotřebují později, kdy nebude žádná snůška. Jsou tam tedy jako výhodná rezerva, která se přitom nedostane mezi medné plásty – vytáčím jen čistý letošní med. Protože jsou nástavky nízké, tak i případné zhoršení počasí po přeskupení do pozice C včelstvu neškodí, zvládne ho. Termínově tento

zásah může být proveden už v dubnu v teplejších lokalitách nebo při rychlém průběhu jara, jinak v květnu nejčastěji v době kvetení ovocných stromů nebo řepky, ve vyšších polohách, zvl. pokud není jarní snůška a včely se pomalu rozvíjí, až na začátku června. Rozhodující pro to je stav včelstva a snůška.

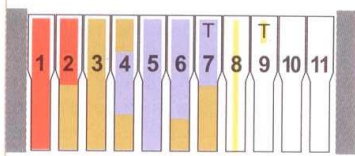
Pokud včelstvo rychle ovládne prostor čtyř nástavků a zanese medem horní nástavek (jako tomu často bývá v řepce), je možno třeba už za 5 až 7 dnů přidat nástavek další – **situace D**. Jestliže je horní nástavek zaplněn z poloviny nebo více medem, je výhodné přidat pátý nástavek pod něho. Jinak bude pro včely působit jako přepážka a horní nástavek budou včely pomaleji zanášet medem. To by přispívalo k rojivosti a snížilo přínosy medu v silnější snůšce. Tento pátý nástavek může být vybaven hnědým dílem, ale také jen panenskými soušemi. Jen pokud nemáme dostatek rezervního díla, může se přidat vybavený jen mezistěnami – jejich stavba ale může zpomalit ukládání medu a snížit tak výsledný výnos medu, hlavně ve velmi silných a krátce trvajících snůškách (např. akát).

Situace E znázorňuje možnost přidání šestého nástavku. Tak jako v předchozím případě se nedává nahoru, nýbrž pod zaplněné nástavky, a měl by být vybaven nejlépe dříve postavenými soušemi. Pokud je ale horní nástavek plný medu a ten je zralý (zavíčkován), můžeme ho zároveň odebrat. Stejně tak ho lze odebrat až za několik dnů, kdy nám to z časových a provozních důvodů lépe vyhovuje. Je třeba pamatovat na to, že úl se sestává z šesti nástavků už je poměrně vysoký a těžký horní nástavek o hmotnosti cca 25 kg (platí pro Optimal s rámy 42×17 cm) se obtížně sundává.

Další postup manipulací s nástavky závisí na průběhu snůšek. Pokud trvají přínosy nebo pokud přijde další snůška, po odebrání zralého medu v horních nástavcích se postupuje obdobně, jak je popsáno v předchozích dvou odstavcích (sestavy D, E). Pokud je snůškově slabá sezona, je výhodou velkého prostoru to, že včelstvo si obvykle uloží dost medu také kolem plodu ve spodních nástav-

Vysvětlivky k nákresům

1 - plást se zásobami

2 - plást s polovinou zásob

3 - vystavený plást (souš)

4 - plást s plodem ve střední části

5 - zcela zaplodovaný plást

6 - trubčí plást částečně s trubčím plodem

7 - vystavené dílo (hnědá souš)

8 - plod

9 - zásoby (med, pyl, cukerné zásoby doplňované při krmení)

10 - mezistěna

11 - stavební rámeček

12 - otevřené očko; pokud není očko naznačené, je zavřené

1 - plást se zásobami

2 - plást s polovinou zásob

3 - vystavený plást (souš)

4 - plást s plodem ve střední části

5 - zcela zaplodovaný plást

6 - trubčí plást částečně s trubčím plodem

7 - vystavené dílo (hnědá souš)

8 - plod

9 - zásoby (med, pyl, cukerné zásoby doplňované při krmení)

10 - mezistěna

11 - stavební rámeček

12 - otevřené očko; pokud není očko naznačené, je zavřené

8 - rámeček s mezistěnou

9 - stavební rámeček (v horní části může být proužek mezistěny pro začátek stavby)

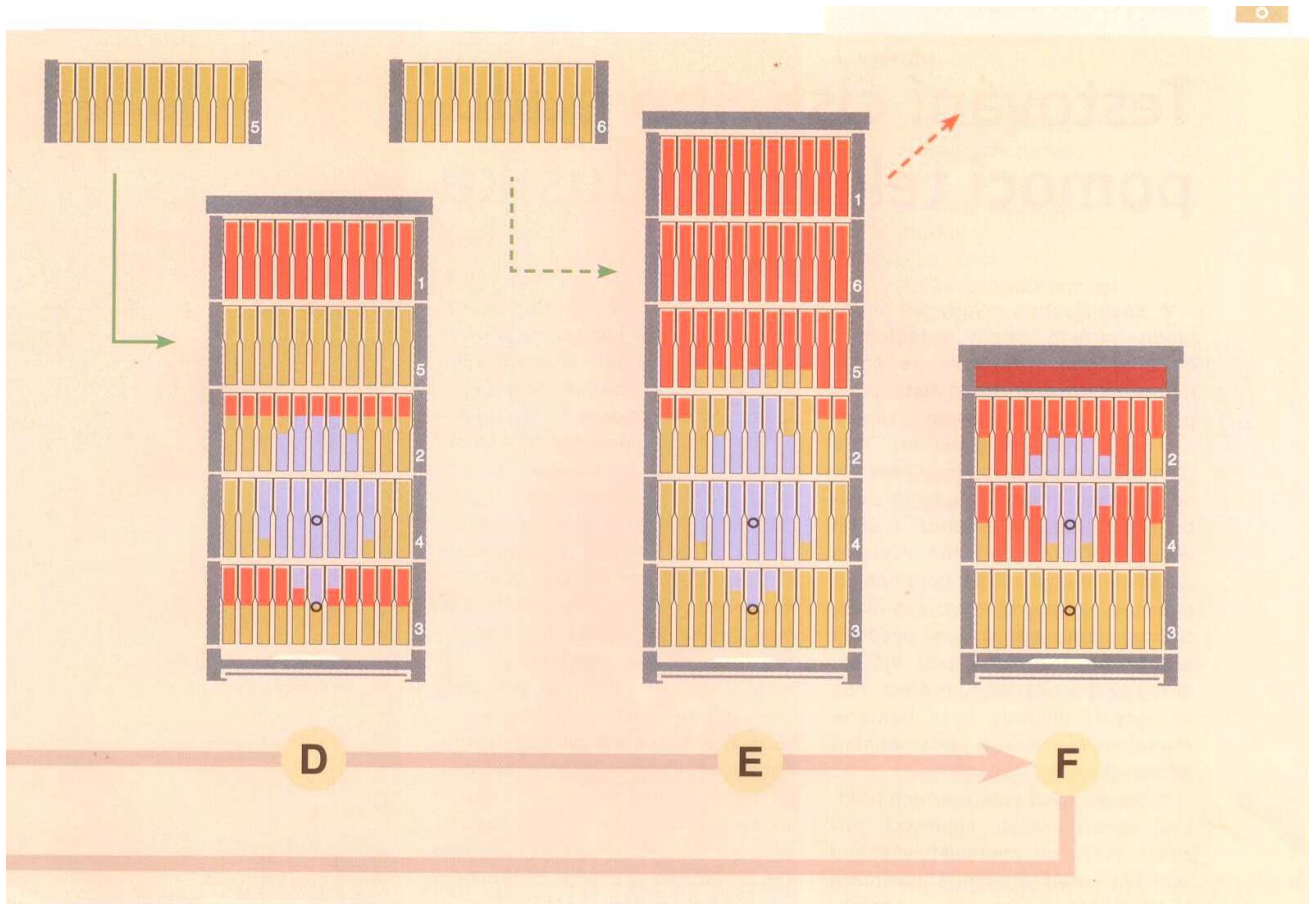
10 - prázdný rámeček

Hranice sezení včelstva

Úlové dno s nerezovou sítí a podložkou ke sledování spadu roztočů

Česno zúžené česnovým klíčem

Krmítko

cích (hlavně ve 2. a 3. od dna). Není tedy třeba obávat se, že by mělo málo zásob a šetřilo. Tak si v červenci a srpnu odchová dostatečně početné a fyziologicky kvalitní generace zimních včel.

Pokud koncem léta není další snůška, je možno včelstvu odebrat postupně nebo naráz 4. a vyšší nástavky, nejlépe během srpna, příp. už koncem července, a krátce na to je zakrmit – **situace F**. Na zimu každé včelstvo dostane cca 20 kg zásob v několika dávkách po 4 kg sirupu. Pokud má větší zásoby medu v hnízdě (ve třech dolních nástavcích), může dostat o to méně cukerných zásob. Je to závislé na situaci v místě a dané sezoně, ta se může pří- pad od případu velmi lišit. Krmení provádím během několika dnů, protože silné včelstvo s dostatečnou plástovou plochou dokáže zásoby rychle zpracovat a uložit. Jestliže je třeba v tuto dobu včelstva ošetřit syntetickými akaricidy, po odebrání posledního medu je třeba tak učinit nejpozději počát-

kem srpna. V případě přítomnosti medu určeného k vytáčení anebo při trvajícím snůšce se použije kyselina mravenčí. Včelstva je potřeba dokrmit do konce srpna nebo začátku září. Při zužování na zimní tři nástavky zároveň odebírám trubčí plásty, protože po odchování cca tří generací trubců jsou tmavé, buňky zmenšené, a tudíž nepříliš vhodné pro odchov trubců v příštím roce.

Obecné poznámky

Očka v nástavcích ponechávám celoročně otevřena jen ve dvou dolních nástavcích.

V dříve publikovaném postupu ošetřování jsem uváděl přidání 4. nástavku s mezistěnami do pozice třetího ode dna. Zde uvedený postup (tj. jeho umístění jako druhého od dna) je výhodnější, protože se jím docílí rotace nástavků tak, že se každý rok obnoví jeden ze tří nástavků základního prostoru, který zůstává včelstvu celoročně. Dílo nad tyto tři nástavky se dostává mimo včel-

stvo a po sezoně se může vytrít, nevyhovující vyvařit na vosk.

Ve schématu postupu ošetřování je znázorněno přidání jediného stavebního rámečku (C). Další je možno přidat 1–2 týdny před přemístěním nástavků podle sestavy C do 2. nástavku výměnou za jiný rámeček. Včely tak v něm postaví trubčinu, zaploduji ji a při přidání mezistěn (C) dostanou už druhý stavební rámeček pro budování trubčiny. Po přestavení pořadí nástavků podle C jsou potom stavební (trubčí) rámečky ve 2. a 3. nástavku od dna.

Na zimu hlavní velké česno v úlovém dnu opatřím pruhem drátěné mřížky jako zábranou proti vstupu malých savců. Druhá provozně ověřená varianta je hlavní česno na zimu zcela uzavřít a odebrat zásuvku pod pletivem ve dnu – tím se dosáhne lepší větrání vnitřního prostoru úlu.

Ing. Květoslav Čermák, CSc.
vigor@vigorbee.cz